

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

4 päivänä syyskuuta 2008¹

I Johdanto

1. Mirja Juuri työskenteli yhdeksän vuoden ajan erään metalliteollisuuden alan yrityksen henkilöstöravintolassa Suomessa. Kun hänen työnantajansa luovutti ruokalatoiminnan toiselle yritykselle, Juuren työehdot heikkenivät. Yhteisön oikeus tarjoaa ratkaisun tämän työntekijän tilannetta varten, mutta kansallinen tuomioistuin on epävarma yhteisön oikeussääntöjen tulkinnasta. Työntekijöiden oikeuksien turvaamisesta yrityksen luovutuksen yhteydessä annettu direktiivissä 2001/23/EY² asetetaan Juuren tapauksen kaltaisessa tilanteessa konkreettisesti vastuu hänen uudelle työnantajalleen. Yhteisöjen tuomioistuimen on selvennettävä tämän syyksi lukemisen ulottuvuutta ja siihen perustuvia taloudellisia vaikutuksia.

2. Direktiivi 2001/23/EY kuuluu niin sanottuun ”yhteisön sosiaalilainsäädäntöön”. Tällä oikeusjärjestyksen alalla annetaan työntekijöille vähimmäistason suoja, tämän rajoittamatta sitä, että jäsenvaltiot korottavat suojan tasoa. Kansallisten työmarkkinoiden sääntelyn monimutkaisuus on vaikuttanut osaltaan siihen, että tämä lainsäädäntö on annettu laajojen kompromissien lopputuloksena, mistä syystä sen avoimet ja moniselitteiset säännökset edellyttävät usein yhteisöjen tuomioistuimen antamia ennakkoratkaisuja.

3. Yhteisön sosiaalilainsäädäntö on myös rakenteeltaan hajanainen. Se koostuu tietyistä säännöistä, jotka koskevat työsuhteen aikana ilmenevien erityisongelmien ratkaisemista. Se on metaforisesti ikään kuin saaristo,³ jonka

1 – Alkuperäinen kieli: espanja.

2 – Työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 12.3.2001 annettu neuvoston direktiivi 2001/23/EY (EYVL L 82, s. 16), jolla kodifoidaan työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 14.2.1977 annettu neuvoston direktiivi 77/187/EY (EYVL L 61, s. 26), sellaisena kuin se on muutettuna 29.6.1998 annetulla neuvoston direktiivillä 98/50/EY (EYVL L 201, s. 88).

3 – Ilmauksen on esittänyt Rodríguez-Piñero Royo, M. C., ”Transmisión de empresas y derecho europeo”, teoksessa *La transmisión de empresas en Europa*, Cacucci Editore, Bari, 1999, s. 1, jossa hän puolustaa sitä, että vaikka yhteisön sosiaalilainsäädäntö on tärkeä, siinä puututaan tähän alaan todellisuudessa vain rajoitetusti, koska se käsittelee vain tiettyjä tämän lainsäädännön seikkoja ja muu jätetään kokonaan yhdenmukaistamisen ulkopuolelle. Tästä seuraa yhteisön työläinsäädännön ns. ”saaristomainen” tai ”saarekemainen” rakenne, jossa kiinnitetään huomiota vain kansallisen lainsäädännön tiettyihin kohtiin, toisin kuin kansallisessa työläinsäädännössä, joka on ”mannermaisempi” ja kattaa kaikki työsuhteen osatekijät.

saarten välillä ei näytä aina olevan yhdyssilloja. Yhteisöjen tuomioistuimen on nyt käsiteltävässä asiassa tarkasteltava kysymyksiä, jotka tulevat esiin yhdellä näistä saarista.⁴ Tästä syystä on vaarana se, että noudatetaan tulkittavaa direktiiviä mutta ei sellaisia muita direktiivejä, joihin sillä on jonkinlainen yhteys. Tästä syystä on oltava tarkkana, että ei jätetä huomiotta sosiaalialan kaltaisen hajanaisen alan keskinäisiä yhteyksiä, sillä tämä ala on yhtenäisempi kuin aluksi näyttää.

II Tosiseikat

4. Mirja Juuri tuli 5.4.1994 Rautaruukki Oyj:n (jäljempänä luovuttaja) palvelukseen Hämeenlinnan henkilöstöravintolan työntekijäksi. Juuren määräaikainen työsuhte vakiinaistettiin 10.12.1999.

4 – Don Quijote neuvoi Sancho Panzaa hieman ennen tämän ryhtymistä Baratarian saaren käskynhaltijaksi. Koska Don Quijote tiesi, että hänen opetuksensa olisi vain yhtä vakuuttava kuin hänen perustelunsa, hän päätti esityksensä seuraavaan toteamukseen: ”Saakoot köyhän kynelet sinulta osakseen suurempaa myötätuntoa, mutta ei suurempaa oikeutta, kuin rikkaan selitykset. Yritä saada selville asian todellinen tila niin hyvin rikkaan lupausten ja lahjojen kuin köyhän nyhkytysten ja hartaiden rukousten takaa. Jos kohtuullisuus voi ja jos sen pitää tulla kysymykseen, älä rasita rikoksen tekijää lain koko ankaruudella; ankara tuomari näet ei ole paremmassa maineessa kuin säälliväinen”, Cervantes, M. de, *Mielevä Hidalgo Don Quijote Manchalainen*, toinen osa, XLII luku, suom. J. A. Hollo, runot sommitellut Yrjö Jylhä, WSOY, Juva, 2005.

5. Vaikka Juuri työskenteli henkilöstöravintolassa, hänen työsuhteeseensa sovellettiin metalliteollisuuden työehtosopimusta, jonka voimassaolo päättyi 31.1.2003 mutta jonka oli määrä jatkua automaattisesti vuosi kerrallaan, ellei jompikumpi sopimuspuolista irtisanoisi sitä kaksi kuukautta ennen sopimuksen voimassaolon päättymistä. Irtisanominen ei ollut tarpeen, sillä 12.12.2002 allekirjoitettiin toinen alaa koskeva työehtosopimus, joka tuli voimaan 1.2.2003.

6. Kyseisenä päivänä, aiemman työehtosopimuksen voimassaolon päättyttyä, luovuttaja luovutti ravintolayksikön Amica Ravintolat Oy:lle (jäljempänä luovutuksensaaja). Luovutuksen jälkeen työntekijät alkoivat työskennellä luovutuksensaajalle, mutta heihin sovellettiin uutta työehtosopimusta, joka oli tässä tapauksessa majoitus- ja ravitsemisalalan työehtosopimus.

7. Juuri oli tyytymätön majoitus- ja ravitsemisalalan työehtosopimuksen soveltamiseen hänen työsuhteeseensa, sillä hän katsoi kuuluvansa metalliteollisuuden työehtosopimuksen alaisuuteen. Juuren mukaan sopimuksen muutos merkitsi hänelle 300 euron suuruisesta kuukausipalkan vähennyksestä sekä siirtymistä muihin toimipisteisiin. Luovutuksensaaja on puolestaan myöntänyt, että uudessa sopimuk-

nessa edellytettiin Juurelta muutoksia, joihin kuului tehtävien hoitaminen muissa toimipisteissä, tosin vain tilapäisesti, ja kuukausipalkan aleneminen 100 eurolla päivittäisen työntekijän lyhentymisen suhteessa.

liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä. Juuren ja luovutuksensaajana olevan yrityksen välisen riidan yhteydessä merkityksellisiä säännöksiä ovat 3 artiklan 3 kohta ja 4 artiklan 2 kohta.

8. Koska Juuren työsuhteeseen liittyvä työehtosopimusjärjestely muuttui tällä tavoin, hän päätti irtisanoa työnsopimuksensa 19.2.2003. Hän vaati Suomen työnsopimuslainsäädännön perusteella tuomioistuimessa luovutuksensaajalta lomakorvausta irtisanomisajalta sekä korvausta työnsopimuksen lainvastaisesta päättämisestä 14 kuukauden palkkaa vastaavan määrän. Helsingin kärjäoikeus hylkäsi Juuren vaatimuksen 11.2.2005 antamallaan tuomiolla. Helsingin hovioikeus pysytti alimmassa oikeusasteessa annetun tuomion vuotta myöhemmin eli 28.2.2006 antamallaan tuomiolla, mutta Juuri saattoi asian korkeimpaan oikeuteen, joka pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta direktiivin 2001/23 tulkintaa.

”3 artikla

--

3. Luovutuksen jälkeen luovutuksensaajan on noudatettava työehtosopimuksen määräyksiä ja ehtoja sellaisina kuin luovuttaja niitä noudattaa kyseisen työehtosopimuksen mukaisesti, kunnes työehtosopimus kumotaan tai sen voimassaolo päättyy taikka uusi työehtosopimus tulee voimaan tai sitä aletaan soveltaa.

III Asiaa koskeva lainsäädäntö

A Yhteisön oikeus

9. Direktiivi 2001/23 sisältää vähimmäisjärjestelyn työntekijöiden oikeuksien turvaamiseksi yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai

Jäsenvaltiot voivat asettaa työehtojen noudattamiselle määräajan, jonka on kuitenkin oltava vähintään yksi vuosi.

--

4 artikla

liikkeen luovutuksen johdosta, työnantajan katsotaan olevan vastuussa työsuhteen päättymisestä”.

--

2. Jos työ sopimus tai työsuhte päätetään sen vuoksi, että luovutuksesta seuraa olennainen työehtojen muutos työntekijän vahingoksi, työnantajan katsotaan olevan vastuussa työ sopimuksen tai työsuhteen päättämistä.”

12. Työ sopimuslain 8 luvun 1 §:n 2 kohdassa sallitaan työntekijän purkavan työ sopimuksen, jos työnantaja rikkoo työsuhteessa olennaisesti vaikuttavia velvoitteitaan niin vakavasti, että työntekijältä ei voida kohtuudella edellyttää sopimussuhteen jatkamista edes irtisanomisajan pituista aikaa.

B Kansallinen lainsäädäntö

10. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisupyyntöön mukaan työ sopimuslain 6 luvun 2 §:ssä säädetään, että ”toistaiseksi tehty tai muutoin toistaiseksi voimassa oleva työ sopimus päätetään toisen sopijapuolen tietoon saatettavalla irtisanomisella”.

13. Työehtosopimuslain 5 §:ssä säädetään, että jos jonkin yrityksen haltija on ollut työehtosopimukseen osallinen tai muuten sidottu, siirtyvät hänen seuraajalleen kaikki ne oikeudet ja velvollisuudet, jotka edeltäjällä työehtosopimuksen mukaan oli. Tästä syystä luovutuksensaajan on noudattava työehtosopimuksen määräyksiä, jotka työehtosopimuslain 4 §:n nojalla sitoivat luovuttajaa sopimuksen päättymiseen saakka ja tämän ajankohdan jälkeenkin.

11. Lain 7 luvun 6 §:llä pannaan täytäntöön direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohta Suomen oikeusjärjestyksessä, kun siinä säädetään, että ”jos työ sopimus päätetään siksi, että työntekijän työehdot heikkenevät olennaisesti

14. Työ sopimuslain 12 luvun 2 § koskee työntekijän oikeutta työnantajan työ sopimuksen perusteettomasta päättämistä

maksamaan korvaukseen, ja siinä veloitetaan työnantaja maksamaan korvausta, jos hän on työsopimuslaissa säädettyjen perusteiden vastaisesti päättänyt työsopimuksen ja jos työntekijä on purkanut työsopimuksen omasta aloitteestaan.

velvollisuuksia, korvaamaan työntekijälle siten aiheuttamansa vahinko.

IV Ennakkoratkaisukysymykset

15. Työsopimuslain 12 luvun samassa 2 §:ssä säädetään työntekijälle suoritettavan korvauksen rajoituksista siten, että se vaihtelee kolmen ja 24 kuukauden palkan välillä.

18. Korkein oikeus, jonka ratkaistavana on Juuren luovutuksensaajana olevaa yritystä vastaan vireille panema riita-asia, on esittänyt 24.8.2007 tekemällään päätöksellä seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

16. Jos työnantaja päättää työsopimuksen asiallisista ja painavista syistä, työntekijällä ei ole oikeutta korvaukseen työsopimuslain 12 luvun 2 §:n nojalla, mutta hän voi tässäkin tapauksessa vaatia palkan ja muut edut irtisanomisajalta. Mikäli osoitetaan, että työnantajalla oli erityisiä syitä purkaa työsopimus välittömästi, työntekijä ei saa palkkaa eikä muita työsuhte-etuja.

”1) Onko neuvoston direktiivin 2001/23/EY 4 artiklan 2 [kohtaa] tulkittava siten, että jäsenvaltion tulee tilanteessa, jossa työntekijä työehtojensa heikennyttyä olennaisesti liikkeen luovutuksen vuoksi on itse irtisanonut työsopimuksensa, oikeudessaan turvata työntekijälle oikeus saada rahallinen korvaus työnantajaltaan samalla tavalla kuin silloin, kun työnantaja on lain vastaisesti päättänyt työsopimuksen, kun otetaan huomioon se, että työnantaja on direktiivin 3 artiklan 3 [kohdan] sallimien tavoin noudattanut luovuttajaa sitonutta ja paremmat työehdot työntekijälle taannutta työehtosopimusta ainoastaan sen päättymiseen saakka ja työehtojen heikentyminen aiheutuu tästä?

17. Työsopimuslain 12 luvun 1 §:ssä veloitetaan myös työnantaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö työsuhteesta tai työsopimuslaista johtuvia

- 2) Jos työnantajan direktiivin mukainen vastuu ei ole 1 kohdassa kuvatun laajuinen, tuleeko työnantajan vastuu kuitenkin toteuttaa korvaamalla esimerkiksi työnantajan noudatettavan irtisanomisajan palkka- ja muut edut?”

19. Huomautuksiaan ovat esittäneet yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa asetetussa määräajassa Suomen ja Unkarin hallitukset sekä komissio.

20. Yhteisöjen tuomioistuin määräsi 29.4.2008 pitämässään yleiskokouksessa kahden kirjallisen kysymyksen esittämisestä Suomen hallitukselle, ja tämän vastaukset saapuivat yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 23.5.2008.

V Ennakkoratkaisukysymysten uudelleenmuotoilu

21. Suomen ylimmän tuomioistuimen esittämät kaksi kysymystä koskevat molemmat samaa ilmiötä: työoikeudellisen järjestelyn muuttumista metalliteollisuuden työehtoso-

pimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen. Tämä lähtökohta ei ole niin selvä kuin miltä saattaisi vaikuttaa, sillä molemmat tässä ennakkoratkaisumenettelyssä huomautuksiaan esittäneet hallitukset sekä komissio ovat käsitelleet tätä seikkaa kirjelmissään. Direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohtaa sovelletaan sen jälkeen, kun on vahvistettu työsovimukseen vaikuttavan normatiivisen muutoksen sallittavuus. Jos muutos osoittautuu lainvastaiseksi sillä perusteella, että se on edellä mainitun direktiivin 3 artiklan 3 kohdan vastainen, tästä aiheutuu muita seurauksia. Tästä syystä pääasian oikeudenkäynnin tosiseikkoja on selvennettävä sen määrittämiseksi, toteutuvatko lainvastaisuuden tunnusmerkit, sillä Juurta alun perin sitoneen työehtosopimuksen voimassaolo päättyi samana päivänä kuin liike luovutettiin. Tämä yhteensattuma on herättänyt epäilyksiä yhteisöjen tuomioistuimessa, mistä syystä se on esittänyt Suomen hallitukselle kysymyksiä,⁵ ja haluan muotoilla korkeimman oikeuden kysymykset uudelleen.⁶

5 – Suomen hallitukselle esitetyt kirjalliset kysymykset koskivat metalliteollisuuden työehtosopimuksen voimaantumoon ja päättymiseen liittyvää järjestelyä.

6 – Kysymysten uudelleenmuotoilu on käytäntö, joka on juurtunut yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön jo asiassa 16/65, Schwarze, 1.12.1965 annetusta tuomiosta (Kok. 1965, s. 1081, Kok. Ep. I, s. 227) lähtien. Ks. uudemmissa asioista asia C-334/95, Krüger, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4517, 22 kohta); asia C-66/95, Sutton, tuomio 22.4.1997 (Kok. 1997, s. I-2163, 35 kohta); asia C-284/96, Tabouillot, tuomio 18.12.1997 (Kok. 1997, s. I-7471, 20 ja 21 kohta); yhdistetyt asiat C-171/94 ja C-172/94, Merckx ja Neuhuys, tuomio 7.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1253, 28 kohta); asia C-88/99, Roquette Frères, tuomio 28.11.2000 (Kok. 2000, s. I-10465, 18 kohta); asia C-469/00, Ravil, tuomio 20.5.2003 (Kok. 2003, s. I-5053, 27 kohta); asia C-286/05, Haug, tuomio 4.5.2006 (Kok. 2006, s. I-4121, 17 kohta) ja asia C-429/05, Rampion ja Godard, tuomio 4.10.2007 (Kok. 2007, s. I-8017, 27 kohta). Toin tämän yhteisöjen tuomioistuimen tekniikan esiin vuonna 1998 julkaistussa artikkelissa "La cooperación entre el Tribunal de Justicia y los jueces nacionales. Límites del procedimiento prejudicial", teoksessa *Scritti in onore di G. F. Mancini*, Milano, 1998, s. 481 ja 482. Vastaavasti myös Adinolfi, A., *L'accertamento in via pregiudiziale della validità di atti comunitari*, Milano, 1997, s. 129–137, ja Jimeno Bulnes, M., *La cuestión prejudicial del artículo 177 CEE*, Barcelona, 1996, s. 365 ja 366. Uudelleenmuotoilua koskevan tekniikan ankaraa kritiikkiä esitetään tunnetussa teoksessa Rasmussen, H., *On Law and Policy in the European Court of Justice*, Dordrecht, 1986, s. 481 ja 482.

22. Mielestäni on asianmukaista yhdistää kansallisen tuomioistuimen tässä asiassa esittämät kaksi kysymystä ja selventää jatkossa edellä mainitun direktiivin 4 artiklan 2 kohdan vaikutuksia korvaukseen sen jälkeen, kun on tutkittu kaikki, mikä liittyy työehtosopimusten peräkkäisyyteen.

23. Tästä syystä ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin muotoilisi nämä kaksi kysymystä uudelleen seuraavasti:

”1) Onko se, että työehtosopimuksessa sovitut työehdot pidetään voimassa kyseisen työehtosopimuksen päättymiseen saakka, direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohdan mukaista, jos liikkeenluovutus osuu samaan aikaan tämän päättymisen kanssa?

2) Onko direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että jäsenvaltion tulee oikeudessaan turvata työntekijälle oikeus saada rahallinen korvaus työnantajaltaan, vai onko se tulkittava yksinomaan vastuun asettamista koskeväksi säännökseksi?”

VI Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

24. Direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohdassa on otettu käyttöön työntekijälle suojaava väline, joka antaa työntekijöille oikeudellisen varmuuden työnantajan vaihtuessa. Mikäli ennen luovutusta on ollut voimassa työehtosopimus, työntekijät voivat vedota siihen, kunnes sen voimassaolo päättyy taikka ”uusi työehtosopimus tulee voimaan”. Jäsenvaltiot voivat rajoittaa ajallisesti tätä etuoikeutta, mutta työehtoja on noudatettava vähintään yksi vuosi.⁷

25. Direktiivillä 2001/23 haetaan tasapainoa työoikeudellisen suhteen vakauden ja työnantajan toiminnan joustavuuden väliltä. Työntekijän oikeudet jatkuvat luovutuksen jälkeen määrätyn ajan. Sen jälkeen, kun edellä mainittujen oikeuksien voimassaolon päätepiste on saavutettu, työntekijällä on oikeus tehdä tätä koskeva päätös, jolloin on sovellettava 4 artiklan 2 kohtaa. Tämän säännöksen mukaan työsuhteen päättäminen luetaan työnantajan syyksi, jos luovutuksesta seuraa ”olennainen työehtojen muutos työntekijän vahingoksi”.⁸ Oikeuskäytännössä on lisäksi hyväksytty nämä muutokset direktiivin

⁷ – Direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohdan toinen alakohta.

⁸ – Direktiivin 2001/23 syntyhistoria samoin kuin siihen tehdyt muutokset osoittavat, että sen säännösten joustavuus johtuu saavutetuista poliittisista kompromisseista. Vastaavasti Hardy, S. ja Painter, R., ”Revising the Acquired Rights Directive”, *Industrial Law Journal*, osa 25, nro 2, 1996.

2001/23 säännösten pakottavuudesta huolimatta, jos kansallisessa oikeusjärjestyksessä sallitaan ne normaalin työsuhteen yhteydessä, riippumatta siitä, mistä luovutus johtuu.⁹

26. Direktiivin 3 artiklan 3 kohta ja 4 artiklan 2 kohta eivät ole toisistaan tiiviisti erillään.¹⁰ Se, että yhteisön lainsäätävä antaa työntekijälle mahdollisuuden päättää työsopimuksensa, perustuu hänen ja hänen työnantajansa välisen suhteen heikkenemiseen, mikä puolestaan aiheutuu sovellettavien sääntöjen muuttumisesta. Vaikuttaa ilmeiseltä, että vaikka 3 artiklassa suojataan työntekijällä alun perin olleita oikeuksia, siinä sallitaan tarvittaessa työjärjestelyn muutos. Nimenomaan sen vuoksi, että tällaisesta muutoksesta on säädetty, sopimuksen päättämiseksi on direktiivin 2001/23 kannalta yksi vastuuhenkilö: työnantaja.¹¹ Tällä tavoin korvataan se, että sallitaan poikkeuksien tekeminen säännöksestä, jolla kielletään työehtojen muuttaminen. Kun vastuu kohdistetaan

luovutuksensaajaan, työntekijä pystyy säilyttämään oikeutensa ainakin taloudellisessa mielessä.¹²

27. Toisessa ennakkoratkaisukysymyksessä on tutkittava vahingonkorvaukseen liittyviä sopimuksen päättämisen seurauksia, joista säädetään direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohdassa, mutta tässä vaiheessa esitetään osa perusteluista seuraavan näkemyksen tueksi.

28. Direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohdassa säädetty työntekijän oikeuksien turvaaminen merkitsee jäsenvaltioille positiivista veloitusta, joka lopulta säilytetään työnantajille. Jos säännöksessä asetetut edellytykset täyttyvät, työntekijän työehdot säilyvät luovutuksen jälkeen toistaiseksi tai tietyissä rajoissa ja tietyn ajan.¹³ Tämän artiklan rikkominen antaa kuitenkin työntekijälle mahdollisuuden

9 – Yhteisöjen tuomioistuin on toistanut tässä yhteydessä asiassa 324/86, *Daddy's Dance Hall*, 10.2.1988 annettuun tuomioon (Kok. 1988, s. 739, Kok. Ep. IX, s. 361) perustuvaa oikeuskäytäntöä todetessaan, että ”– tällainen ei ole kielletty yksinomaan sen vuoksi, että yritys on tällä välin luovutettu ja sopimus on näin ollen tehty uuden työnantajan kanssa. Silloin kun luovutuksensaaja näet tulee työsuhteen oikeuksien ja veloitteiden osalta luovuttajan sijaan direktiivin 3 artiklan 1 kohdan nojalla, työsuhdetta voidaan muuttaa luovutuksensaajan kannalta niissä rajoissa, joita sovellettaisiin, jos kyseessä olisi luovuttaja, jolloin on oltava selvää, että yrityksen luovuttaminen ei sinänsä ole missään tapauksessa tämän muutoksen syynä” (asia C-209/91, *Watson Rask ja Christensen*, tuomio 12.11.1992, Kok. 1992, s. I-5755, 28 kohta).

10 – Vastaavasti *Barnard, C.*, *EC Employment Law*, 3. painos, Oxford University Press, Oxford, 2006, s. 663 ja 664.

11 – Se vaikuttaa työehtojen joustavuuteen, *Arrigo, G.*, *Il diritto del lavoro dell'Unione europea*, II painos, Guiffirè, Milano, 2001, s. 97–103.

12 – Tämä joustavuus ei auta välttämään tulkintaongelmia, kuten korostaa *Barnard, C.*, em. teoksessa, s. 657 ja 658.

13 – Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut direktiivillä 2001/23 annettujen oikeuksien pakottavuuden useaan kertaan. Tämä tapahtui ensimmäisen kerran edellä mainitussa asiassa *Daddy's Dance Hall*, jossa se totesi, ”ettei asianomaisilla työntekijöillä ole mahdollisuutta luopua niistä oikeuksista, jotka heille direktiivin perusteella kuuluvat, ja ettei näiden oikeuksien rajoittamista hyväksytä edes heidän suostumuksellaan. Tähän tulkintaan ei vaikuta se seikka, että, kuten tässä yksittäistapauksessa, työntekijä saa hyvitykseksi haitoista, jotka hänelle aiheutuvat hänen työsuhteensa muuttamisesta, uusia etuja siten, ettei hän kokonaisuudessaan joudu aikaisempaa epäedullisempaan asemaan.” Tämä näkemys on toistettu asiassa C-362/89, *D'Urso ym.*, tuomio 25.7.1991 (Kok. 1991, s. I-4105, 9 kohta); em. asiassa *Watson Rask ja Christensen*, tuomion 28 kohta; asiassa C-4/01, *Martin ym.*, tuomio 6.11.2003 (Kok. 2003, s. I-12859, 42 ja 43 kohta); asiassa C-305/94, *Rotsart de Hertinga*, tuomio 14.11.1996 (Kok. 1996, s. I-5927, 18 kohta) ja asiassa C-499/04, *Werhof*, tuomio 9.3.2006 (Kok. 2006, s. I-2413, 26 kohta).

vaatia, myös tuomioistuimessa, ennen luovutusta vällinnutta työoikeudellista asemaa tai vastaavaa taloudellista korvausta.¹⁴ Viimeksi mainittu seikka toteutetaan kansallisen työlänsäädännön aineellisten sääntöjen ja prosessisääntöjen mukaisesti, unohtamatta kuitenkaan direktiivin 2001/23 tarkoitusta, joka osoittaa päämäärän, joka kansallisilla oikeussäännöillä on saavutettava.

29. Tässä yhteydessä on ilmeistä, että rii-danalaisella säännöksellä otetaan käyttöön välillisesti ja vähimmäisvaatimuksena kaksi-osainen korvausjärjestely työsuhteen päättyessä. Ensimmäisessä tapauksessa työntekijä päättää työsuhteen, mutta direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohdan edellytykset täyttyvät. Jälkimmäisessä tapauksessa työntekijä päättää sopimuksen sen jälkeen, kun kyseistä artiklaa on rikottu. Näiden kahden tilanteen vakavuusaste on erilainen, sillä jälkimmäisessä tapauksessa työntekijä jää pahemmin huomiotta, mistä reagoit kansallisessa työlänsäädännössä on syystä kansalliserammin työnantaja kohtaan. Tätä ratkaisua sovellettaisiin myös silloin, jos direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohtaa noudatettaisiin muodollisesti, mutta kyseessä olisi väärinkäyttö, mikä saattaa toteutua nyt käsiteltävässä asiassa; tämä seikka kuuluu kuitenkin kansallisen tuomioistuimen selvittäväksi, koska kyseessä on ennakkoratkaisumenettely.

14 – Rikkomisen oikeusvaikutuksista on säädettävä kansallisessa oikeusjärjestyksessä, kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut yhdistetyissä asioissa 144/87 ja 145/87, Berg, 5.5.1988 antamassaan tuomiossa (Kok. 1988, s. 2559); asiassa 105/84, Danmols Inventar, 11.7.1985 antamassaan tuomiossa (Kok. 1985, s. 2639, 26–28 kohta); yhdistetyissä asioissa C-132/91, C-138/91 ja C-139/91, Katsikas ym., 16.12.1992 antamassaan tuomiossa (Kok. 1992, s. I-6577, Kok. Ep. XIII, s. I-225, 21 kohta) ja asiassa C-399/96, Europièces, 12.11.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. I-6965, 37 kohta).

30. Lain väärinkäytön arviointi edellyttää tosiseikkoja, jotka eivät ole aina yhteisöjen tuomioistuimen tiedossa.¹⁵ Oikeuskäytännössä¹⁶ kiinnitetään kuitenkin erityistä

15 – Kyseessä on "lain väärinkäyttö", jos "toimilla, joita toteutetaan säännöksen varjolla, pyritään oikeusjärjestyksessä kiellettyyn lopputulokseen, – – tämän kuitenkin estämättä sen säännöksen asianmukaista soveltamista, joka on haluttu kiertää". Se määritellään näin Espanjan siviililain 6 §:n 4 momentissa samalla tavoin kuin Italian siviililain 1344 §:ssä, jossa, vaikka se koskeekin vain sopimuksia, se määritellään seuraavasti: "si reputa altresì illecita la causa quando il contratto costituisse il mezzo per eludere l'applicazione di una norma imperativa" (lainvastaisena on pidettävä myös sitä, jos sopimus on keino välttää pakottavan säännöksen soveltaminen). Tšekin siviililain 39 §:ssä ei mainita väärinkäyttöä, mutta siihen sisältyy samankaltainen kuvaus: "Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům." (Jokainen oikeustoimi, jonka sisältö tai tarkoitus on lainvastainen tai jolla kierretään lakia tai loukataan hyviä tapoja, on mitätön). Ranskan oikeudessa lain väärinkäytön käsite on luotu pikemminkin oikeuskäytännössä kuin lainsäädännössä, mutta siviililain 336 §:ssä viitataan nimenomaisesti tähän käsitteeseen. Kansallisissa oikeusjärjestyksissä vallitsee tiettyä käsitteellistä epäselvyyttä "lain väärinkäytön" ja "oikeuden väärinkäytön" välillä, samoin kuin muiden oikeudellisten käsitteiden, kuten vilpittömän mielen osalta. Kuten Miquel González, J. M. toteaa artikkelissaan "Comentario al artículo 7", *Comentario del Código Civil*, Ministerio de Justicia, Madrid, 1993, s. 45, "näiden kahden käsitteen väliset erot eivät ole selkeitä. Oikeuskirjallisuudessa tehdyt yritykset sen rajaamiseksi eivät ole saavuttaneet tavoitetta. Myöskään oikeuskäytännössä ei ole onnistuttu tässä tyydyttävästi – –". Ei ole mielestäni välttämätöntä käsitellä perusteellisemmin näiden kahden käsitteen välisiä eroja, koska yhteisöjen tuomioistuinkaan ei ole sitä tehnyt.

16 – Yhteisöjen tuomioistuin on antanut kansallisten tuomioistuinten tehtäväksi tutkia tosiseikat sellaisissa tapauksissa, joissa on vedottu lain väärinkäyttöön (konkreettisesti asia 33/74, Van Binsbergen, tuomio 3.12.1974 (Kok. 1974, s. 1299, Kok. Ep. II, s. 385, 13 kohta); asia 115/78, Knooks, tuomio 7.2.1979 (Kok. 1979, s. 399, Kok. Ep. IV, s. 321); asia 205/84, komissio v. Saksa, tuomio 4.12.1986 (Kok. 1986, s. 3755, Kok. Ep. VIII, s. 769, 22 kohta); asia C-370/90, Singh, tuomio 7.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4265, Kok. Ep. XIII, s. I-19, 24 kohta); asia C-148/91, Veronica Omroep Organisatie, tuomio 3.2.1993 (Kok. 1993, s. I-487, Kok. Ep. XIV, s. I-17, 12 kohta) ja asia C-23/93, TV10, tuomio 5.10.1994 (Kok. 1994, s. I-4795, Kok. Ep. XVI, s. I-161, 21 kohta). Julkisasiamies Tesauro esittää oikeuskäytännön tämänhetkisen tilan asiassa C-367/96, Kefalas ym., 4.2.1998 antamassaan ratkaisuehdotuksessa (tuomio 12.5.1998, Kok. 1998, s. I-2843, 24 ja 25 kohta): "jokaisen vähäisimpäänkin yhtenäisyyteen pyrkivän oikeusjärjestyksen täyty sisältää tiettyjä 'itsesuojelukeinoja', joilla voidaan välttää annettujen oikeuksien käyttäminen väärällä, liioitellulla tai vääristetyllä tavalla. Tällainen vaatimus ei ole lainkaan vieras yhteisön oikeusjärjestykselle, mitä osoittaa se, että sitä on sovellettu useaan otteeseen yhteisöjen tuomioistuinten oikeuskäytännössä – – jonka mukaan ' – – perustamissopimuksen antamalla mahdollisuuksilla ei voi olla sellaista vaikutusta, että henkilöt voisivat hyötyä niistä välttämättömän väärinkäytön luonteisesti kansallisten oikeussääntöjen soveltamisen ja että jäsenvaltiot eivät saisi toteuttaa tarpeellisia toimenpiteitä tällaisien väärinkäytösten välttämiseksi". Tätä ajatusta kehitellään julkisasiamies Poirares Maduron asiassa C-255/02, Halifax, 7.4.2005 antamassa ratkaisuehdotuksessa (tuomio 21.2.2006, Kok. 2006, s. I-1609, 80 ja 81 kohta).

huomiota riitoihin, joissa yksi osapuolista syyllistyy väärinkäytökseen.¹⁷ Samaa herkkyyttä on noudatettu myös asioissa, jotka ovat liittyneet yhteisön sosiaalilainsäädäntöön ja konkreettisesti direktiivin 2001/23 soveltamiseen. Esimerkiksi asiassa Bork¹⁸ yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä oli koko henkilöstön irtisanominen, jota seurasi välittömästi yrityksen luovutus ja vanhan henkilöstön ottaminen suurimmaksi osaksi uudestaan palvelukseen mutta heikommin työehdoin. Yhteisöjen tuomioistuin totesi tavanomaisen menettelytavan mukaisesti, että on kansallisen tuomioistuimen tehtävänä luonnehtia tosiseikkoja ja soveltaa tämän jälkeen yhteisön oikeussääntöjä käyttämällä perusteita, joita ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen toimintaan on sovellettava, sillä se on velvollinen arvioimaan ”objektivisia olosuhteita, joissa irtisanominen on tapahtunut, ja ennen kaikkea, nyt käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa, sitä, onko se tapahtunut ajallisesti lähellä yrityksen luovutusta, sekä sitä, ottiko luovutuksensaaja työntekijät uudestaan palvelukseensa”.¹⁹ Näiden perusteiden arvioiminen johti siihen, että vahvistettiin direktiivin 2001/23 sovellettavuus pääasian kaltaiseen tapaukseen.²⁰

31. Kuten asiassa Bork annetusta tuomiosta on pääteltävissä, yhteisöjen tuomioistuin antaa kansalliselle tuomioistuimelle laajaa harkintavaltaa mutta ottaa sen myöhemmin takaisin. Kun asetetaan erityisiä perusteita ja hyväksytään asian ratkaisemiseksi merkityksellisten yhteisön oikeussääntöjen luonnehdinta, supistetaan tosiseikkojen tarkastelua, jolloin kansallinen tuomioistuin jätetään ristiriitaiseen tilanteeseen. En yhdy tähän yhteisöjen tuomioistuimen menettelytapaan. Kyseessä on vähintäänkin keinotekoinen tekniikka, jolla asetetaan ennakkoratkaisumenettelyn osapuolet hankalaan asemaan herättämällä tyydyttämätön toiminnan jano, mutta samalla myös omaksutaan näkemys, jossa ei kunnioiteta institutionaalista autonomiaa, joka on annettava kansalliselle tuomioistuimelle.²¹ Nyt käsiteltävässä asiassa voidaan välttää tämäntyyppiset keskustelut ilman, että heikennettäisiin yhteisöjen tuomioistuimen arvovaltaa tai korkeimman oikeuden etuoikeuksia.

17 – Tässä yhteydessä ei ole mielestäni asianmukaista käydä keskustelua siitä, onko lain väärinkäytön (ja samalla oikeuden väärinkäytön) kieltö yhteisön oikeuden yleinen periaate. Kehotin asiassa C-296/95, EMU Tabac ym., 17.4.1997 antamassani ratkaisuehdotuksessa (tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1605, 89 kohta) yhteisöjen tuomioistuinta soveltamaan ”yleistä oikeusperiaatetta, joka kieltää kaikenlaisen lainkiertämisen”, mutta tämä selkeä edellyttää vielä tänäänkin yksityiskohtaisempaa tarkastelua. Vaikka näyttää siltä, että tämä näkemys on vahvistettu em. asiassa Halifax annetussa tuomiossa, keskustelu on vielä avoinna. Ks. tältä osin FERIA, R., ”Prohibition of abuse of (Community) Law: the creation of a new general principle of EC Law through tax”, *CMLRev*, 2008, s. 45.

18 – Asia 101/87, Bork International, tuomio 15.6.1988 (Kok. 1988, s. 3057).

19 – Sama tuomio.

20 – Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivin 1 artiklan 1 kohtaa on tulkittava ”sitä, että direktiiviä sovelletaan tilanteeseen, jossa yrityksen omistaja ottaa vuokrasopimuksen päättymistä koskevan ilmoituksen tai irtisanomisen jälkeen yrityksen uudelleen haltuunsa ja myy sen lopuksi kolmannelle osapuolelle, joka jatkaa sen liiketoimintaa keskeyttämättä vuokrasopimuksen päättymisen jälkeen jonkin aikaa, jos hieman enemmän kuin puolet henkilöstöstä, joka oli yrityksen palveluksessa aikaisemman vuokraajan aikana, jatkaa yrityksen palveluksessa, sillä edellytyksellä, että kyseinen yritys säilyttää identiteettinsä”.

32. Kun hyväksytään se, että kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on selvittää, onko lakia käytetty väärin ajoitettaessa yrityksen luovuttamispäivä työehtosopimuksen päättämispäivän mukaan, voidaan todeta, että Suomen hallitus on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle mielenkiintoisia lisäseikkoja. On todettu, että sopimus, joka sitoi alun perin Juurta ja hänen työnantajaansa, päättyi luovutuspäivänä. Sopimuksen voimas-

21 – Otan asiassa C-30/02, Recheio – Cash & Carry, 11.12.2003 antamassani ratkaisuehdotuksessa (tuomio 17.6.2004, Kok. 2004, s. I-6051, 35 kohta) kantaa ennakkoratkaisupyynnön rajoihin ja ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen institutionaalisen autonomian kunnioittamiseen.

saolo ei jatkunut hiljaisesti, sillä useita kuukausia aikaisemmin oli allekirjoitettu alan uusi työehtosopimus, jolla korvattiin kokonaan edellinen sopimus. Uuden sopimuksen hyväksymisen ja sen voimaantulon välinen aika on hyvin lyhyt, vain puolitoista kuukautta. Samoin luovuttajan menettely ennen luovutusta, lähinnä huomio, jota se kiinnitti työntekijöihin ja sen edustajiin, antaa tietoa siitä tavasta, jolla luovutus toteutettiin. On kansallisen tuomioistuimen tehtävänä arvioida, voidaanko tämän sopimusten peräkkäisyyden samoin kuin kuluneen ajan ja työntekijöille annettujen tietojen perusteella todeta luovuttajan ja luovutuksensaajan syylistyneen lain väärinkäyttöön ja näin ollen niiden oikeussääntöjen rikkomiseen, joilla kielletään työehtojen muuttaminen yritysten luovutusten yhteydessä.

33. Sen jälkeen kun tosiseikkojen tutkiminen on aloitettu, ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen on sovellettava yhteisöjen tuomioistuimen selkeitä sääntöjä oikeudellisesti asianmukaisen ratkaisun antamiseksi. Yhteisöjen tuomioistuin ei saa tinkiä yhteistyöstään, ja toistan tätä tarkoitusta varten yksityiskohtaiset perustelut, joita olen esittänyt tämän ratkaisuehdotuksen 29--32 kohdassa: jos korkein oikeus toteaa harkintavallassaan olevien tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen perusteella, että lakia on käytetty väärin, direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohtaa on rikottu. Tämän säännöksen rikkominen johtaa siihen, että kyseisen säädöksen 4 artiklan 2 kohtaa täytyy tulkita suppeammin. Työnantaja on tällaisessa tilanteessa syyllistynyt tietoisesti lain rikkomiseen, jolloin sen vastuuta on perusteltua ankaroittaa.

34. Tämän seurauksena ja vastauksena ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen katson, että se, että työehdot, joista on sovittu työehtosopimuksessa, lakkaavat olemasta voimassa sopimuksen päättymishetkellä, on ristiriidassa direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohdan kanssa, jos yritys luovutetaan samaan aikaan kuin sopimuksen voimassaolo päättyy ja jos luovuttaja ja luovutuksensaaja ovat käyttäneet lakia väärin. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on määrittää, onko kyseessä lain väärinkäyttö, kun luovutuspäivämäärä on sovittu työehtosopimuksen päättymisen mukaan.

35. Seuraavaksi on selvennettävä tämän vastuun laajuutta ja rajoja, mikä edellyttää direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohdan syntyhistorian tutkimista.

VII Toinen ennakkoratkaisukysymys

36. Suomen ja Unkarin hallitukset sekä komissio ovat samaa mieltä siitä, että edellä mainitussa 4 artiklan 2 kohdassa ainoastaan jaetaan vastuu työsuhteen olennaisen muutoksen jälkeen. Direktiivillä 2001/23 ei näet tavoitella konkreettista etua ratkaistaessa yrityksen luovutuksen kokeneen työntekijän

oikeudellista asemaa. Tätä kantaa tukee se näkemys, että direktiivi on vähimmäistason yhdenmukaistamisen väline, jonka tulkinta edellyttää kansalliselle lainsäätäjälle annettavaa laajaa harkintavaltaa.²² Vaikka yhdytään tähän näkemykseen oleellisilta osin, on tarkasteltava perusteellisemmin säännöksen merkitystä. Se, että yhteisö on aloittanut vähimmäistason yhdenmukaistamisen, ei merkitse sitä, että olisi ensi arviolta hylättävä jokin työntekijän hyväksi annettavan taloudellisen suojan muoto. Ainoastaan sanamuodon yksityiskohtaisella tutkimisellä päästään täsmälliseen selitykseen, mitä tarkoitusta varten on eriteltävä säännöksen eri osia.

A Olennainen työehtojen muutos työntekijän vahingoksi

37. Lähtökohta, jonka mukaan työntekijällä on oikeus päättää sopimuksensa ja vedota siihen, että työnantaja on vastuussa sen päättämisestä, sisältyy ensinnäkin edellä mainittuun 4 artiklan 2 kohtaan, kun siinä edellytetään, että luovutuksesta ”seuraa olennainen työehtojen muutos työntekijän vahingoksi”.

22 – Em. asia *Daddy’s Dance Hall*, tuomion 16 kohta; em. asia *Watson Rask ja Christensen*, tuomion 27 kohta; em. asia *Martin ym.*, tuomion 41 kohta. Ks. valtioiden harkintavallan rajoista ja harkintavallasta aloilla, joilla suoritetaan vähimmäistason yhdenmukaistaminen, Curtin, D., ”Emerging Institutional Parameters and Organised Difference in the European Union”, teoksessa de Witte, B., Hanf, D. ja Vos, E. (toim.), *The Many Faces of Differentiation in EU Law*, Intersentia, Antwerpen, 2001, s. 348–354, ja Marciali, S., *La flexibilité du droit de l’Union européenne*, Bruylant, Bruxelles, 2007, s. 61–65.

38. Kansallinen tuomioistuin on sopivin elin ratkaisemaan sen, onko nyt käsiteltävässä asiassa tapahtunut olennainen muutos Juuren vahingoksi. Vaikka Suomen oikeusjärjestykseen epäilyksettä sisältyy keinoja sitä varten, että korkein oikeus tekee ratkaisunsa suuntaan tai toiseen, yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä annetaan sääntöjä sen selvittämiseksi, onko kyseessä ollut muutos huonompaan suuntaan.²³ Yhdistetyissä asioissa *Merckx ja Neuhuys*²⁴ kaksi työntekijää irtisanoi sopimuksensa direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti, kun heidän uusi työnantajansa kieltäytyi takamasta heille aikaisempaa palkkaa, joka laskettiin liikevaihdon mukaan. Yhteisöjen tuomioistuin päätti luonnehtia tosiseikkoja itse ja totesi, että ”työntekijän palkkatason muutos kuuluu tässä säännöksessä tarkoitettuihin [olennaisiin] työolojen muutoksiin silloinkin, kun palkan suuruus riippuu erityisesti saavutetusta liikevaihdosta”.²⁵

39. Vuosia myöhemmin, asiassa *Delahaye*,²⁶ yhteisöjen tuomioistuin sai uuden tilaisuuden lausua työsopimuksen ”olennaisista muutoksista”, mutta toisessa tilanteessa kuin yhdistetyissä asioissa *Merckx ja Neuhuys*. Riidassa, jossa olivat vastakkain työntekijä ja uusi työnantaja ja joka johtui 37 prosentin suuruudesta palkanalennuksesta, annettussa tuomiossa ei annettu konkreettista vastausta kansalliselle tuomioistuimelle, vaan siinä todettiin ainoastaan, että ”kansallisten säännösten, jotka koskevat valtion toimihenkilöiden asemaa, soveltamisesta seuraa niiden työntekijöiden, joita luovutus koskee, palkan

23 – Tätä oikeuskäytäntöä tutkii yleisesti *Barnard, C.*, em. teoksen s. 656–664.

24 – Yhdistetyt asiat C-171/94 ja C-172/94, *Merckx ja Neuhuys*, tuomio 7.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1253).

25 – Sama asia, tuomion 38 kohta.

26 – Asia C-425/02, *Delahaye*, tuomio 11.11.2004 (Kok. 2004, s. I-10823).

aleneminen. Tällaisen palkanalennuksen on katsottava olevan, silloin kun se on olennainen, direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu olennainen työsuhteen ehtojen muutos kyseessä olevien työntekijöiden vahingoksi”.²⁷

mainittiin tuomiossa työntekijän kokonaistilanteen huomioon ottamiseksi.²⁸ Vaikka yhdistetyissä asioissa Merckx ja Neuhuys annetun tuomion 38 kohdassa ei viitattu muihin merkityksellisiin seikkoihin, siinä tehtiin selväksi, että kantajien tilanne ei heikentynyt yksinomaan palkan osalta, sillä yrityksen luovutus oli aiheuttanut myös toimipaikan vaihdoksen.²⁹

40. Toisin kuin yhdistetyissä asioissa Merckx ja Neuhuys annetussa tuomiossa, asiassa Delahaye annetussa tuomiossa toistettiin hyvin vahvasti sitä, että oli välttämätöntä, että muutos olisi ”olennainen”, eikä pääasian tosiseikkoja luonnehdittu. Molemmat ratkaisut annettiin kuitenkin samantyyppisissä tilanteissa, joihin liittyi palkan aleneminen, joka sai työntekijän irtisanomaan sopimuksensa yksipuolisesti. Jotta kyettäisiin selvittämään, mitä direktiivissä 2001/23 tarkoitetaan ”olennaisella” muutoksella, on omaksuttava tästä ilmaisusta subjektiivinen näkemys siten, että otetaan huomioon työntekijä tämän käsitteen oikeudellisessa ja taloudellisessa mielessä. Mikäli valittaisiin objektiivinen näkemys tästä käsitteestä ja tarkasteltaisiin tekijöitä, jotka eivät liity yksittäisen työntekijän asemaan, saatettaisiin aiheuttaa direktiivin 2001/23 tarkoituksen kanssa yhteensopimattomia seurauksia. Yhteisöjen tuomioistuin osoitti molemmissa edellä tarkastelluissa asioissa kansalliselle tuomioistuimelle muita niin ikään merkityksellisiä seikkoja, jotka painoivat vaa’an kielen työsuhteen yksipuolisen irtisanomisen hyväksi. Asiassa Delahaye kantajan virkaikä

41. Vaikuttaa siis siltä, että yhteisöjen tuomioistuin on valinnut, ilmaisematta sitä nimenomaisesti, käsitteen ”olennainen muutos” subjektiivisen määritelmän ja tutkinut työntekijään liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, kun tämä on irtisanonut sopimuksensa direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohdan nojalla. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on luonnehtia näitä seikkoja yhdistetyissä asioissa Merckx ja Neuhuys sekä asiassa Delahaye annetussa tuomiossa vahvistettujen sääntöjen mukaisesti. Kun niitä sovelletaan Juuren asiaan, todetaan, että hänen palkkansa on pienentynyt hänen työtuntiansa mukaan. Lisäksi työehtosopimuksen muutos on saattanut aiheuttaa muita normatiivisia muutoksia, jotka olisi merkityksellistä tuoda esiin pääasian oikeudenkäynnissä, sillä ne olisivat lisäseikkoja, joiden perusteella voitaisiin tutkia tehtyjen muutosten todellista luonnetta. Tähän olisi lisättävä Juuren työskentelypaikan satunnainen ja ajoittainen muutos.

27 – Sama asia, tuomion 33 kohta.

28 – Sama asia, tuomion 34 kohta.

29 – Em. asia Merckx, tuomion 9 kohta.

Kansallinen tuomioistuin on velvollinen arvioimaan, merkitsevätkö nämä kaikki seikat Juuren oikeudellisessa ja taloudellisessa tilanteessa työsopimuksen olennaista muutosta.

haluttaisiin vahvistaa työsopimuksen päättämisen rahamääräinen seuraus, yhteisön lainsäätäjäksi olisi ilmaissut tämän selkeästi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohdan tarkoituksena on jakaa työsopimuksen päättämistä koskeva vastuu eikä täsmentää sen oikeudellisia seurauksia. Tämä näkemys perustuu paitsi direktiivin 2001/23 kieliopilliseen tarkasteluun, myös sen teleologiseen tarkasteluun, ja yhteisön sosiaalilainsäädännön muihin yhdenmukaistamissäädöksiin.³⁰

B Työnantaja vastuussa: lähtökohta vai tarkastelun lopputulos?

42. Direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohdan mukaan ”työnantajan katsotaan olevan vastuussa” työsuhteen päättämisestä sen jälkeen, kun on todettu, että työsuhdetta on muutettu olennaisesti. Pääasian kantaja väittää, että nämä sanat eivät sisällä ainoastaan vastuunjakoja koskevaa sääntöä vaan myös työsuhteen päättämisen kustannuksia koskevan tehtävänannon. Korkeimman oikeuden kannalta merkityksellistä nyt käsiteltävän ennakkoratkaisukysymyksen taustalla olevassa oikeudenkäynnissä on Juurelle suoritettavan korvauksen laajuus, jos direktiivissä 2001/23 mennään pidemmälle kuin pelkkään syyksi lukemiseen, ja sen arvelut vaihtelevat korvauksesta, joka vastaa Suomen lainsäädännössä työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä säädettyä korvausta, irtisanomisajan korvaukseen, jota työnantajan on noudatettava.

43. Olen Suomen ja Unkarin hallitusten sekä komission kanssa samaa mieltä siitä, että direktiivillä 2001/23 säädetään ainoastaan ja yksinomaan vastuun jaosta. Mikäli siinä

1. Taking words seriously

44. Filologinen tulkinta ei useinkaan ole paras väline juristille, mutta se on aina ensimmäinen askel. Yhteisön oikeudessa, joka on oikeusjärjestys, joka on laadittu useilla kielillä, jotka kaikki ovat virallisia kieliä, on vahvoja perusteluja sille, että sen säännöksiä on tulkittava sananmukaisesti.³¹ Tämä on etu, joka toisinaan muuttuu haitaksi ja lisää epäselvyyttä, kun on päätettävä tiet-

30 – Menetelmä, joka, toisin kuin tunnettu Dworkin, R. puolustaa teoksessaan *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, Cambridge, 1977, ei johda yhteen ainoaan oikeaan vastaukseen, vaikkakin vähintään *asianmukaisimpaan* ratkaisuun.

31 – Yhteisöjen tuomioistuin tunnusti tämän yhdistetyissä asioissa C-310/98 ja C-406/98, *Met-Trans ja Saggol*, 23.3.2000 antamassaan tuomiossa (Kok. 2000, s. I-1797, 32 kohta): ”Riippumatta siitä, mitkä ovat – – sellaiset syyt, joihin voitaisiin vedota – – yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei ole korvata yhteisön lainsäätäjää ja tulkita säännöstä vastoin sen täsmällistä sisältöä.” Toisinaan pelkkä pilkku on ratkaiseva, kuten asiassa C-83/96, *Dega*, tuomio 17.9.1997 (Kok. 1997, s. I-5001, 13 ja 14 kohta).

tyyn riita-asiaan sovellettavista oikeussään-
nöistä.³² Nyt käsiteltävä riita-asia kuuluu
jälkimmäiseen ryhmään, jossa kielten suuri
määrä aiheuttaa pikemminkin häiriöitä kuin
selkeyttä. On siis tutkittava direktiivin
2001/23 4 artiklan 2 kohdassa käytettyjä
ilmaisuja.

responsabilità del datore di lavoro”.³⁴ Näin
ollen joissain versioissa korostetaan *syyksi
lukemista* ja toisissa *vastuuta*.³⁵ Laajan näke-
myksen mukaan sanamuodot, jotka perus-
tuvat ”vastuuseen”, heijastavat yhteisön lain-
sääntäjän tahtoa, joka ylittää pelkän syyksi
lukemisen, ja puoltavat sanan itsenäistä
merkitystä, jolla on taloudellinen sisältö, joka
on kehitetty yhteisön oikeusjärjestyksessä eikä
kansallisessa oikeusjärjestyksessä.

45. Säännöksen loppuosan viittauksesta
ilmenee täsmällisesti, että ”työnantajan katso-
taan olevan vastuussa” työsopimuksen päät-
tämisestä. Espanjankielisessä samoin kuin
ranskan-, tšekin- ja saksankielisissä versioissa
viitataan *syyksi lukemiseen*.³³ Muissa
tämän artiklan käännöksissä puhutaan
työnantajan *vastuusta*, ilman että viitattaisiin
syyksi lukemiseen. Tämä pätee italian-, portu-
galin-, puolan-, bulgarian- ja englanninkieli-
siin versioihin, joissa käytetään esimerkiksi
ilmaisuja ”è considerata come dovuta alla

46. Toistan sanat, joilla aloitin tämän kappaa-
leen, ja totean, että kieliopillinen tulkinta
aiheuttaa toisinaan enemmän epäselvyyttä
kuin selvää yhteisymmärrystä. Kirjoitetun
oikeussääntöjen sanamuodolla on erityinen
merkitys silloin, jos niitä tutkimalla päästään
helposti ymmärrettävissä olevaan arviointiin,
mutta ei nyt käsiteltävän kaltaisissa asioissa,
joissa sanat ja niiden käännökset aiheuttavat
sekä hyvin erilaisia että ristiriitaisiakin seu-
rauksia. En usko, että joidenkin kieliver-
sioiden sävyeroilla olisi merkittäviä oikeudel-
lisia vaikutuksia, mistä syystä tällä menetel-
mällä joudutaan vain epävarmalle maaperälle.

32 – Lordi Denning korosti Yhdistyneen kuningaskunnan Court of Appealin 22.5.1974 asiassa *Bulmer v. Bollinger* antamassa tuomiossa, joka tunnetaan paremmin ranskalaista *champagnea* koskevana tuomiona, kieliopin suhteellista merkitystä yhteisön oikeudessa: ”Seeing these differences, what are the English courts to do when they are faced with a problem of interpretation? They must follow the European pattern. No longer must they examine the words in meticulous detail. No longer must they argue about the precise grammatical sense. They must look to the purpose or intent. – They must not confine themselves to the English text. They must consider, if need be, all the authentic texts –. They must divine the spirit of the treaty and gain inspiration from it. If they find a gap, they must fill it as best they can. They must do what the framers of the instrument would have done if they had thought about it. So we must do the same. Those are the principles, as I understand it, on which the European Court acts.”

33 – Ranskankielisen version mukaan ”la résiliation du contrat de travail ou de la relation de travail est considérée comme intervenue du fait de l’employeur”; tšekinkielisen version ”je zameštnavatel považován za osobu, z jejíž strany byly pracovní smlouva nebo pracovní poměr ukončeny” ja saksankielisen version mukaan ”dass die Beendigung des Arbeitsvertrags oder Arbeitsverhältnisses durch den Arbeitgeber erfolgt ist”.

34 – Portugalinkielisen version mukaan ”a rescisão do contrato ou da relação de trabalho considera-se como sendo da responsabilidade da entidade patronal”; puolankielisen version mukaan ”pracodawca uważa się za odpowiedzialnego za rozwiązanie umowy o pracę lub stosunku pracy”; bulgariankielisen version mukaan ”работодателят се счита за отговорен за прекратяването на трудовия договор или трудовото правоотношение” ja englanninkielisen version mukaan ”the employer shall be regarded as having been responsible for termination of the contract of employment or of the employment relationship”.

35 – Slovakiainkielinen versio tarjoaa keskitien vaihtoehdon, sillä se käsittää sekä syyksi lukemisen että vastuun: ”zodpovednosť za skončenie pracovnej zmluvy alebo pracovnoprávneho vzťahu sa bude pripisovať zamestnávateľovi”.

47. Ilmeinen mielivaltaisuus, jonka mukaisesti eri virallisissa käänöksissä käytetään sanoja ”syyksi lukeminen” ja ”vastuu”, johtaa siihen päätelmään, että olennaista ei ole oikeussäännön sanamuoto vaan sen *tarkoitus*.

myös luonteeltaan ja vaikutuksiltaan monimutkaisia oikeussääntöjä. Ei ole sattumaa, että tällä alalla on turvaututtu direktiiviin ja jopa vähimmäissuojan antaviin direktiiveihin, joissa annetaan harkintavalta paremman suojan antamiseen kansallisella tasolla.³⁷

2. Taking goals seriously

48. Direktiivillä 2001/23, samoin kuin muilla yhteisön sosiaalilainsäädännön oikeussäännöillä, pyritään suojaamaan työntekijöitä Euroopan sisämarkkinoilla. Siitä ilmenevää työsuhteen heikomman osapuolen suojaamisen tavoitetta on tutkittava asiayhteydessään, jossa tavoitteena on yhdenmukaistettu suojan taso yhteisössä, jossa lainsäädännön erot eivät saa estää tuotannontekijöiden vapaata liikkuvuutta.³⁶ Sosiaalialan säännökset ovat näin ollen painautuneet tarkoitukseltaan

49. Suojaava tarkoitus ilmenee direktiivin 2001/23 johdanto-osan perustelukappaleista, joiden mukaan direktiivi hyväksyttiin, jotta voitaisiin ”huolehtia työntekijöiden suojasta sen varmistamiseksi, että heidän oikeutensa turvataan, kun työnantaja vaihtuu”.³⁸ Tässä tarkoituksessa lainsäätäjä päätti poistaa erot, joita oli jäsenvaltioissa ”työntekijöiden suojan laajuudessa”.³⁹ Yhteisöjen tuomioistuin ja sen julkisasiamiehet ovat tulkinneet direktiiviä

36 – Tasapainon etsimisestä työsuojelun ja taloudellisen toiminnan edistämisen välillä Ball, C. A., ”The Making of a transnational capitalist society: The European Court of Justice, social policy and individual rights under the European Community’s legal order”, *Harvard International Law Journal*, nro 37, 1996, s. 307 ja sitä seuraavat sivut. Myös yhteisöjen tuomioistuin on osoittautunut hyvin herkäksi tälle etujen kokonaisuudelle, kun se on tulkinnut yhteisön sosiaalisäännöksiä, kuten korostaa O’Leary, S., *Employment Law and the European Court of Justice. Judicial Structures, Policies and Processes*, Hart Publishing, Oxford-Portland-Oregon, 2002, s. 119–128.

37 – Direktiivin käyttö on moninkertaistunut tällä alalla, mutta kaikkien tällä alalla toteutettavien toimenpiteiden arkaluonteisuus on johtanut siihen, että usein turvaututaan soft law -keinoihin, kuten korostavat Kenner, J., ”EC Labour Law: The Softly, Softly Approach”, *IJCLLR*, nro 14, 1995; Goetschy, J., ”The European Employment Strategy: Genesis and Development”, *EJIR*, nro 5, 1999; Santana, M., ”La Internalización de la Estrategia Europea de Empleo en España”, *REDE*, nro 21, 2007, sekä Zeitlin, J. ja Trubek, D. (toim.), *Governing Work and Welfare in a New Economy*, Oxford University Press, Oxford, 2003. Soft law -keinojen laajalla käytöllä on oikeudellisia mutta myös institutionaalisia vaikutuksia, kuten korostavat Senden, L., *Soft law in European Community Law*, Hart Publishers, Oxford, 2004; Alonso García, R., ”El soft law comunitario”, *Revista de Administración Pública*, nro 154, 2001; Sarmiento, D., *El soft law administrativo*, Thomson-Civitas, Pamplona, 2008; Cini, M., ”The Soft law Approach: Commission Rule-Making in the EU’s State Aid Regime”, *Journal of European Public Policy*, nro 8, 2001; Hillgenberg, H., ”A Fresh Look at Soft Law”, *European Journal of International Law*, nro 10, 1999, ja Klabbbers, J., ”The Undesirability of Soft Law”, *Nordic Journal of International Law*, nro 36, 1998.

38 – Johdanto-osan kolmas perustelukappale.

39 – Johdanto-osan neljäs perustelukappale.

2001/23 siten, että he ovat korostaneet sen sosiaalisten näkökohtien tärkeyttä. Julkisasia-mies Cosmas toteaa asiassa Luigi Spano antamassaan ratkaisuehdotuksessa, että ”kyseessä on säädös, jolla pyritään selvästi sosiaaliseen tavoitteeseen”,⁴⁰ mikä toteamus on toistettu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä.⁴¹

50. Tähän sosiaaliseen tavoitteeseen näyttää kuitenkin liittyneen muitakin pyrkimyksiä. Direktiivissä 2001/23 ja sen edeltäjässä, direktiivissä 77/187, on etsitty avoimesti tasapainoa työntekijöiden suojan ja yritysten organisatorisen joustavuuden edistämisen väliltä.⁴² Tätä tarkoitusta varten yhteisön oikeussäännöissä on pyritty lieventämään joidenkin sellaisten kansallisten oikeussääntöjen joustamattomuutta, joiden soveltaminen ei ole ainoastaan vaikeuttanut tiettyjen alojen rakennemuutoksia vaan joilla on myös luotu vapaan liikkuvuuden ja lojaalin kilpailun

esteitä sisämarkkinoilla. Eri intressien välillä tehty kompromissi ilmenee, jos verrataan komission alkuperäistä sanamuotoa⁴³ neuvoston antamaan sanamuotoon. Lopullinen sanamuoto osoittaa suuren huolen työntekijän suojan yhteensovittamisesta yritysten rakennemuutoksiin liittyvien toimenpiteiden edistämisen kanssa, mikä ilmenee selvästi nyt käsiteltävän asian kohteena olevista artikloista. Kuvaan tämän ratkaisuehdotuksen 25–29 kohdassa sitä, että työntekijöiden oikeudet voivat luovutuksen jälkeen säilyä toistaiseksi tai tietyn ajan. Direktiivissä 2001/23 annetaan luovutuksen-saajalle huomattavaa harkintavaltaa henkilöstönsä työehtojen muuttamisessa, mutta tämä mukautuvuus korvataan useilla työntekijän hyväksi olevilla toimenpiteillä, joihin kuuluu mahdollisuus yksipuoliseen työ sopimuksen päättämiseen. Tässä lopputuloksessa on soviteltu yhteen molempien osapuolten intressit, sillä direktiivissä 2001/23 lisätään, että jos luovutuksesta seuraa työehtojen muutos työntekijän vahingoksi, työnantaja on vastuussa työ sopimuksen tai -suhteen päättämisestä. Komissiokin vahvisti direktiiviehdotuksessaan jo vuonna 1974, että tämän arvioinnin seurauksena 4 artikla koskee ainoastaan vastuun jakoa, ja sen rajaaminen jätettiin tehtäväksi kansallisissa oikeusjärjestyksissä.⁴⁴

40 – Julkisasia-mies Cosmasin asiassa C-472/93, Luigi Spano ym., 17.10.1995 antama ratkaisuehdotus (tuomio 7.12.1995, Kok. 1995, s. I-4321, 15 kohta).

41 – Asia 287/86, Ny Mølle Kro, tuomio 17.12.1987 (Kok. 1987, s. 5465, Kok. Ep. IX, s. 281, 12 kohta); em. asia Daddy’s Dance Hall, tuomion 9 kohta ja yhdistetyt asiat 144/87 ja 145/87, Berg ja Busschers, tuomio 5.5.1988 (Kok. 1988, s. 2559, 13 kohta).

42 – O’Leary, S., toteaa em. teoksessa *Employment Law*, s. 242 ja 243, että ”the purpose of the Directive was to ensure that the rights of employees, in the event of a change of employer, were safeguarded. However, the Preamble also made clear that one of the principal reasons for the introduction of a minimum level of employment protection at EC level was the fear that disparities in employment protection legislation between Member States might have a deleterious effect on the transfers and mergers which it was the common market’s aim to bring about as a result of greater economic integration. Thus, the Directive reflected the dual economic and social aims that characterised much of the Community’s Social Action Programme. Like Article 141 EC – –, Directive 77/187 [nytemmin direktiivi 2001/23] reflected both the Community’s attempts to ameliorate ‘the unacceptable by-products of growth’ and its intention to eliminate distortions of competition”.

43 – KOM(74) 351 lopullinen, 29.5.1974.

44 – Komissio totesi ehdotustaan koskeissa kommentissaan (s. 8), että ”if the worker does not wish to continue the employment relationship with the transferee because a merger or takeover has led to some essential change in his terms of employment, it seems only fair, as provided for in article 3, that the worker should be treated as if his dismissal was due to the action of his employer. *The legal consequences involved, such as severance payment, compensation, etc., should again be prescribed by the laws, regulations and administrative provisions of the Member States*”.

51. Puoliväli työntekijän suojan ja yrityksen joustavuuden väliltä saavutetaan sijoittamalla vahingonkorvausjärjestelmä kansalliseen oikeusjärjestykseen. Direktiivissä 2001/23, joka on vähimmäissäädös, joka mahdollistaa sen säännösten kehittämisen kansallisessa oikeudessa, muotoillaan kohtuullinen ratkaisu. Yhtäältä työntekijälle tarjotaan varmuus siitä, että luovutuksensaaja korvaa hänen työehtojensa heikentymisen. Toisaalta siinä annetaan korvauksen taloudellisen sisällön yksityiskohtainen kuvaaminen kansallisen oikeusjärjestyksen tehtäväksi. Kun otetaan direktiivin 2001/23 tarkoitus huomioon, olen vakuuttunut siitä, että sen 4 artiklan 2 kohdassa säädetään *syyksi luke- misesta* eikä työnantajalle kuuluvan vastuun luonnehtimisesta.

3. Taking directives seriously

52. Muut, järjestelmään liittyvät seikat puoltavat kuitenkin edellä mainitun 4 artiklan 2 kohdan suppeaa tulkintaa. Yhteisön sosiaalilainsäädäntö kokonaisuutena osoittaa toimielinten aikomuksen silloin, kun direktiivi 2001/23 hyväksyttiin, sillä jos ne ovat halunneet asettaa ehtoja sille korvausjärjestel-lylle, joka kuuluisi nyt käsiteltävän asian kantajalle, ne ovat tehneet tämän heti. On siis tehtävä se vastakohtaispäätelmä, että

4 artiklan 2 kohdassa ainoastaan määrätään vastuu työnantajalle mutta ei määritellä sitä.

53. Miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa annetun direktiivin 2006/54/EY,⁴⁵ jonka säännöt kuuluvat yhteisön syrjinnävastaisten oikeussääntöjen joukkoon, 18 artiklassa veloitetaan jäsenvaltiot ottamaan käyttöön toimenpiteet, joilla varmistetaan korvaus syrjinnän kohteeksi joutuneelle henkilölle. Sillä edistetään lähtökohtaisesti sitä, että otetaan käyttöön ”tarvit- tavat toimenpiteet, joilla varmistetaan – – korvaus tai – – hyvitys”, ja niiden on oltava ”tosiasiallisia ja tehokkaita” sekä ”varoittavia ja oikeasuhteisia”. Säännökseen sisältyvä näkemys lisää kansallisiin oikeusjärjestyksiin, erityisesti niiden työainsäädäntöön ja vahin- gonkorvauslainsäädäntöön, selvän yhteisön ulottuvuuden.⁴⁶ Samalla tavoin direktiivissä 2006/54 ei ainoastaan anneta vastuuta työnantajalle vaan kielletään sen lisäksi enim-

45 – 5.7.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direk- tiivi 2006/54/EY (EUVL L 204, s. 23).

46 – Tällä säännöksellä konsolidoidaan 23.9.2002 annetun Euroo- pan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/73/EY (EYVL L 269, s. 15) aikaisempi 1 artiklan 5 kohta, jolla muutetaan direktiivin 76/207/2 artiklan 6 kohtaa. Korostettakoon, että kyseisen säännöksen lopullisella sanamuodolla suojellaan syrjinnän kohdetta vielä enemmän. Komissio ei ole ehdotuk- sessa viitannut millään tavoin korvauksen todellisuuteen, tehokkuuteen ja varoittavuuteen, vaan on vain sulkenut pois sen määrän rajoittamisen ja taannut viivästyskorkeiden saamisen. Komission ehdotuksesta esittämistä kommen- teista ilmenee kuitenkin selvästi aikomus asettaa vastuun sisällölle ehtoja, sillä ehdotus koskee ”syrjinnän uhrin oikeutta sellaiseen korvaukseen, joka takaa todellisen ja tehokkaan oikeussuojan, jolla on ennalta ehkäisevä vaikutus työnanta- jaan ja joka on joka tapauksessa riittävä suhteessa aiheutunee- seen vahinkoon” (KOM(2000) 334 lopullinen, s. 12).

määsmäärien vahvistaminen, tarkoituksena turvata syrjinnän kohteina olevien oikeudet.⁴⁷ Direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohdassa on menetelty hyvin eri tavalla.

54. Miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla annetussa direktiivissä 2004/113/EY⁴⁸ ehdotetaan vastaavanlaista ratkaisua, koska sen 8 artiklassa säädetään samanlaisin sanamuodoin kuin direktiivissä 2006/54, että jäsenvaltioiden on toteutettava ”tarvittavat toimenpiteet, joilla varmistetaan tosiasiallinen ja tehokas korvaus tai – – hyvitys tässä direktiivissä tarkoitettun syrjinnän kohteeksi joutuneelle henkilölle aiheutuneista menetyksistä ja vahingoista tavalla, joka on varoittava ja oikeasuhteinen kärsittyyn vahinkoon nähden”. Tässä oikeussäännössä ei aseteta kansalliselle oikeusjärjestykselle yksinomaan positiivisia vaan myös negatiivisia velvoitteita, kun siinä todetaan lopuksi, että ”tällaiselle korvaukselle tai hyvitykselle ei saa ennalta vahvistaa enimmäismäärää”.

47 – Säädos, jolla annetaan lainsäädännöllinen muoto yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännölle, käytännössä asiassa 14/83, von Colson ja Kamann, 10.4.1984 annettulle tuomiolle (Kok. 1984, s. 1891, Kok. Ep. VII, s. 557, 23 kohta); asiassa 79/83, Harz, 10.4.1984 annettulle tuomiolle (Kok. 1984, s. 1921, 26 kohta); asiassa C-271/91, Marshall, 2.8.1993 annettulle tuomiolle (Kok. 1993, s. I-4367, Kok. Ep. XIV, s. I-349, 34 kohta) ja asiassa C-180/95, Draehmpaehl, 22.4.1997 annettulle tuomiolle (Kok. 1997, s. I-2195, 40 kohta). Ks. tästä vahingonkorvaustekniikasta tasa-arvon osalta McCrudden, C., ”The Effectiveness of European Equality Law: National Mechanisms for Enforcing Gender Equality Law in the Light of European Requirements”, teoksessa Hepple, B. ja Szyszczak, E., *Discrimination: Limits of Law*, Mansell, London, 1992.

48 – 13.12.2004 annettu neuvoston direktiivi (EUVL L 373, s. 37).

55. Muissa sosiaalialan yhdenmukaistamis-säännöksissä ei mainita työnantajan velvollisuuksiin olennaisena osana kuuluvaa korvausvelvollisuutta. Direktiivi 2001/23 on nimenomainen tätä koskeva säädös, mutta ei niin selkeä kuin direktiivit 2004/113 ja 2006/54, minkä vuoksi katson, että direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohdassa saavutetaan oikeudenmukainen tasapaino, kun siinä otetaan käyttöön vastuun jaon peruste mutta ei tätä vastuuta koskevaa erillistä järjestelyä. On ainoastaan lisättävä tämän ratkaisuehdotuksen 25–29 kohdassa esitetyn perusteella, että kyseisissä kohdissa esitetyn mukaan direktiivin 2001/23 3 ja 4 artikla täydentävät toisiaan, millä voidaan mielestäni perustella niiden soveltamisen yhteydessä ilmeneviä tulkintaeroja.

4. Poikkeus syyksi lukemista koskevasta yleissäännöstä: säatelevä tekijä

56. Olen puolustanut sitä näkemystä, että työsopimuksen päättäminen direktiivin 2001/23 3 artiklan 3 kohdan edellytysten täyttymisen perusteella ei ansaitse samanlaista huomiota kuin kyseisen säännöksen rikkomisesta johtuva työsopimuksen päättä-

minen. Työnantajan käyttäytymisessä on ero, minkä vuoksi direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohta on pitänyt antaa edellä selvitettyllä tavalla olosuhteiden huomioon ottamiseksi. Tämä seuraus perustuu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jossa edellytetään kansallisilta tuomioistuimilta tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteiden mukaista prosessuaalista ja aineellista suojaa myös vähimmäistason yhdenmukaistamisen kohteena olevilla aloilla.⁴⁹ Esimerkiksi silloin, kun luovutuksensaaja on noudattanut 3 artiklaa luovutuksen yhteydessä mutta työsopimus päätetään 4 artiklan 2 kohdan nojalla, vastuu määräytyy kansallisen työlainsäädännön yleissääntöjen mukaisesti. Kun tapahtuu päinvastoin, 4 artiklan 2 kohdassa veloitetaan ymmärtääkseni jäsenvaltio erilaiseen kohteluun myös kansallisessa oikeusjärjestyksessä siitä huolimatta, että kyseisessä kohdassa ei määritellä erityistä vahingonkorvausjärjestelmää.

57. Yhteisöjen tuomioistuimen ei pitäisi esittää korkeimmalle oikeudelle asianmukaisinta vahingonkorvausjärjestelyä Juuren vaatimusten käsittelemiseksi. Sitä pitäisi kuitenkin ohjata ja sille pitäisi osoittaa, että direktiivillä 2001/23 otetaan käyttöön kaksi

vastuun tasoa. Yhteisön oikeusjärjestyksessä ei tuoda esiin konkreettista taloudellista lopputulosta, mutta siinä ei pidetä suotavana, että selvästi erilaisissa tilanteissa on samantaisia oikeudellisia vaikutuksia.⁵⁰

58. Kaiken kaikkiaan toinen ennakkoratkaisukysymys on ratkaistava siten, että direktiivin 2001/23 4 artiklan 2 kohta on tulkittava vastuun antavaksi säännökseksi. Yhteisön oikeusjärjestyksessä kuitenkin edellytetään tämän vastuun porrastamista sen perusteella, onko direktiivin 2001/23 3 artiklaa noudatettu. Kansallinen tuomioistuin soveltaa tätä tarkoitusta varten kansallisen oikeusjärjestyksensä mukaisia vastuuta lieventäviä tai raskauttavia seikkoja.

49 – Asiassa 222/84, Johnston, 15.5.1986 annetusta tuomiosta (Kok. 1986, s. 1651, Kok. Ep. VIII, s. 621, 18–21 kohta) lähtien yhteisön oikeudessa on edellytetty samanlaista prosessuaalista suojaa kansallisessa oikeudessa tehokasta oikeussuojaa koskevan perusoikeuden tuloksena.

50 – Asia C-279/93, Schumacker, tuomio 14.2.1995 (Kok. 1995, s. I-225, 30 kohta); asia C-354/95, National Farmers' Union ym., tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4559, 61 kohta) ja asia C-148/02, Garcia Avello, tuomio 2.10.2003 (Kok. 2003, s. I-11613, 31 kohta). Tuomioistuimen tehtävänä on löytää asianmukaisin vastuuta koskeva ratkaisu, kunhan siinä käytetään edellä mainittuun 3 artiklaan perustuvaa sääteilyperustetta yhdessä edellä mainitun 4 artiklan 2 kohdan kanssa.

VIII Ratkaisuehdotus

59. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa korkeimman oikeuden kysymyksiin seuraavasti:

- 1) Se, että työehdot, joista on sovittu työehtosopimuksessa, lakkaavat olemasta voimassa sopimuksen päättymishetkellä, on ristiriidassa työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 12.3.2001 annetun neuvoston direktiivin 2001/23/EY 3 artiklan 3 kohdan kanssa, jos yritys luovutetaan samaan aikaan kuin sopimuksen voimassaolo päättyy ja jos luovuttaja ja luovutuksensaaja ovat käyttäneet lakia väärin. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on määrittää, onko kyseessä lain väärinkäyttö, kun luovutuspäivämäärä on sovittu työehtosopimuksen päättymisen mukaan.
- 2) Työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 12.3.2001 annetun neuvoston direktiivin 2001/23/EY 4 artiklan 2 kohta on tulkittava vastuun antavaksi säännökseksi. Yhteisön oikeusjärjestyksessä kuitenkin edellytetään tämän vastuun porrastamista sen perusteella, onko direktiivin 2001/23 3 artiklaa noudatettu. Kansallinen tuomioistuin soveltaa tätä tarkoitusta varten kansallisen oikeusjärjestyksensä mukaisia vastuuta lieventäviä tai raskauttavia seikkoja.